

Autor: Michael Moynihan

Odinismem se míní novodobá rekonstrukce a revival předkřesťanského germánského pohanství {angl. heathenism, heathenismus} orientovaného na pantheon starobylých severských božstev, mezi nimiž vyniká zvláště bůh Odin (v různých germánských jazycích zvaný též Óðinn, Woden, Wodan atd.). Odinismus je pouze jedním z řady názvů, jimiž praktikující nazývají svou víru; pojem Ásatrú („oddanost bohům“, novodobý termín vyvozený ze staronorštiny) je dnes přibližně stejně rozšířený. Pojem odinismus může v některých případech odkazovat na druh germánského pohanství – méně obřadní nežli Ásatrú, za to více filosofický; občas se jej užívá i pro ty druhy germ. pohanství, jež kladou značný důraz na rasismus; avšak takováto rozlišení nemohou být příliš jednoznačná a přesná uvnitř subkultury vyhýbající se dogmatismu.

Odinismus je polytheistický náboženský systém, kladoucí též důraz na úctu k předkům, poznání archaické moudrosti obsažené v mythologických příbězích, respekt ke kulturnímu dědictví, pokračování lidových tradic a zachovávání hrdinského postoje v životních výzvách. Někteří z předních praktikujících popisují odinismus jako „přírodní (přirozené) náboženství“ {angl. natural religion}; to nepřekvapí, uvedeme-li, že ve svých hlavních projevech – v kosmologii, světónázoru a praxi – je patrna silná vazba na svět přírody a jeho síly.

Ústředním znakem odinistické kosmologie je Yggdrasil – Světový strom (zpravidla vnímaný jako jasan nebo tis), který symbolicky spojuje devět světů, které jsou obydleny tu bohy, tu obry, lidmi a jinými bytostmi. Strom též obývá řada zvířat, jejichž činnosti se zdají být mýthickým pojetím dynamických a interaktivních sil, jež je možno označit jako vyšší „multiversum“. Na Yggdrasilu se též v rámci svého sebeobětování oběsil bůh Odin, by vyzískal mocnou znalost tajemství rún: pradávných germánských jazykových, kulturních a magických symbolů, z nichž mnohé přímo souvisí s projevy hmotného světa (jména rún

odkazují na stromy, zvířata a přírodní úkazy). Podle germánského antropogonického mýtu byly první lidské bytosti stvořeny, když Odin a jeho dva bratři vzali dva stromy (Askr & Embla) a dali jim vědomí.

Odinismus předpokládá kosmos plný duchovních a přírodních energií, působících v Midgardu (ze staronorského Miðgarðr), světě obydleném lidmi, stejně tak jako v transcendentních říších, kde přebývají bohové a jiné 'nelidské' bytosti. Bohové mezi světy svobodně putují a tak mohou přijít do styku i s lidmi. Bohové i lidé se též podrobují svému osobnímu a kolektivnímu Wyrdu (se sn. urðr), neboli „osudu“, ten však nepředurčuje každý sebemenší čin, ale spíše ovlivňuje směr života obecně. Přestože se věří, že jistá esence (duše) lidské bytosti po smrti putuje do jiné říše (různé možnosti jsou popsány v mythologické literatuře), náboženství není primárně orientováno na tyto jiné světy, namísto toho se klade důraz na správné počínání „tady a teď“. Vysoce se cení ctnosti jako čest, odvaha a pohostinnost; též se kultivuje uvědomování si lidského místa v přírodním světě.

Ačkoliv jsou různé víry ohledně přesné přirozenosti bohů, tito bývají nejčastěji vnímáni jako reální a poznatelní a jejich vykreslení v mythologii je chápáno jednoduše jako prostředek k představení nebo porozumění různým aspektům jejich povah a funkcí. Hlavní božstva spadají pod dvě božské rodiny / skupiny - Ásy (Æsir) a Vany (Vanir). Æsir se sestávají z Odina, Frigy, Thóra, Týho, Bald(r)a a dalších; často bývají dáváni do souvislosti s důležitými společenskými činnostmi, takovými jako válka, suverenita a právo. S těmito božstvy se též mohou pojít jisté atmosferické jevy (např. déšť a hrom způsobuje v nebesích Thór svým kladivem, proto je tento tak důležitý pro rolnictvo - je mu obráncem i bohem plodnosti). Z Vanů jsou nejznámější Frey a Freyja. Tato božstva představují silnější spojení s „přízemními“ sférami plodnosti a smyslnosti, kteréž jsou pro mnoho odinistů taktéž důležité. Plodnost není chápána pouze ve vztahu k zemědělským plodům a k zdravému životnímu prostředí, nýbrž i k pokračování rodu, na který se náboženství kladoucí důraz na kulturu předků a ethnické dědictví přirozeně soustředí. Smyslnost je vítána coby životně důležitá a povzbuzující ingredience úplného prožití štěstí lidského bytí.

Mimo bohů a lidí je zvláštní pozornost věnována též álfům {tj. skřítkům}, trpaslíkům a vaettům {angl. wights; tj. šotci, rarášci} (ze sn. landvættir). Existence těchto bytostí může být zohledňována v rituálech, v některých případech je jim obětováno jídlo nebo pití, by se zajistila jejich přízeň. Vaettové jsou neviditelnými obyvateli dané oblasti, schopní udělit požehnání, stejně jako přivodit smůlu, lidem žijícím v jejich blízkosti. Na Islandu vikingské éry byla jejich důležitost taková, že rané právo přikazovalo, aby byly z lodních přídílí při přiblížení k břehům sundány hrozivě vypadající řezby dračích hlav, a to proto, aby se právě tito duchové nepoděsili; relikv této tradice doposud existuje - lodě vplouvající do islandských přístavů jsou krátce vyzvány, by stáhly své vlajky co gesto úcty k duchům země.

Kromě žití v souladu s etickými pravidly náboženství, pořádají odinisté v různých obdobích roku rituály a oslavy svátků. Hlavní náboženské slavnosti se kryjí s výraznými obdobími solárního a zemědělského kalendáře; jedná se o střed zimy / mid-winter (Yule) a střed léta / mid-summer, jakož i o specifické události jarní a podzimní. Další formální rituály se pořádají ze zvláštních příčin, nebo k uctění zvláštních božstev. Pojem blót (ze sn. označení oběti) se

užívá coby označení pro všechny výše zmíněné obřady. Podobná oběť se obvykle odehrává symbolicky v přírodě a jejím hlavním rysem je obvykle úlitba medoviny nebo ale {tj. světlého piva}. Za nejvhodnější místa pro konání hlavních ceremonií se považují hlavně ta, jež jsou venku – neb je zde snaha o souznění s historickými zmínkami pojednávajícími o rozličných germánských kmenech konajících své rituály v „posvátných hájích“.

Náčiní užívané při odinistických rituálech – picí rohy, kladiva (spjatá s Thórem – mnoho odinistů nosí přívěšek-talisman v podobě kladiva coby znak své věrnosti náboženství), vyřezávané dřevěné hole, dřevěné nebo kovové mísy – je vyrobeno z přírodních materiálů, nejlépe samotnými praktikujícími. Větvička z živého stromu je běžně užívána při kropení účastníků obřadu, které má zajistit požehnání. V závěru rituálu je zbytek z obětí určených k úlitbě vylit na zem, co projev úcty k duchům země (vaettům). Jiným obřadem jest symbol – instituce rituálního připíjení, při němž jsou vynášeny přípitky božstvům, hrdinům, lidským předkům nebo duchovním principům. Může se též jednat o příležitost k vychloubání a k skládání přísah.

Ačkoliv se uspořádání rituálů skupinu od skupiny liší, lze přesto říci, že obecně jsou pečlivě rekonstruovány ze zmínek ve starší germánské literatuře (obvykle se jedná o staronorské a skandinávské zdroje, neboť ty tvoří největší korpus zaznamenaných předkřesťanských tradic germ. lidu), často kombinovaných s určitými prvky dochovaných lidových tradic, jež se zdají být vycházející ze starých věr.

Dosud nebyla sepsána žádná vyvážená vědecká studie o vzniku novodobého odinismu, avšak můžeme rozeznat několik vln. Ačkoliv obrození zájmu o starogermánskou kulturu lze spatřovat již v 17. stol. v souvislosti se švédským storgotickým {angl. storgotism, též megleogothicism} hnutím a s postavou Johanna Burea {Johannes Bureus, Jo(h)n Bure} (1568-1652), výraznější projev lze nalézt až v Německu konce 18. stol., kde byl v tomto období roznícen zájem o znovuobjevené náboženství Odina a starých germánských božstev. Z intelektuálů Sturm und Drangu, vychvaloval filosof J.G. Herder (1744-1803) germánské předkřesťanské dědictví evropského severu, coby důležitou součást pro budování organické národní kultury. R. 1775, kniha H.W. Behrische (1744-1825) nazvaná Wodan, der Sachsen Held und Gott (Wodan, bůh a hrdina Sasů) prohlašuje Odina za „světlo světa“ a nejvznešenější ideál novodobých Sasů, nutíc je znovuobjevit jejich počátky v „posvátné temnotě severních lesů“. O století později narůstající německý nacionální romantismus splývá s pangermanismem a hnutím völkisch (s jeho částí s viditelnými alternativně náboženskými prvky). Počátkem 20. st. se již otevřeně zakládají neoheathenistické skupiny. Mezi ty se počítá Armanenschaft, vedený rakouským spisovatelem a mystikem Guido von Listem (1848-1919) a Germanische Glaubens-Gemeinschaft, vedený německým malířem Ludwigem Fahrenkrogem (1867-1952). tato tendence však netrvá dlouho – s příchodem národního socialismu jsou nakonec všechny podobné skupiny omezeny, zákázány, nuceny odejít do ilegality, či se rozpustit.

Australský spisovatel a právník Alexander Rud Mills (1885–1964), se zdá být první osobností veřejně propagující odinismus v anglicky mluvícím světě. Kolem r. 1930 Rud Mills obhajoval hnutí oponující křesťanství a obsahující výrazné protižidovské prvky, v r. 1936 vydává

základní příručku popisující filosofii a rituály výstřední "Anglecyn Church of Odin". Přestože publikoval přes třicet let, nenalezl Rud Mills výraznější podpory pro své úsilí a jeho práce brzy upadla v zapomnění.

Po 2. světové válce byla veřejnost dlouho toho mínění, že tzv. Třetí říše byla „pohanským hnutím“ (zde se však samozřejmě jedná o mínění klamně – oficiální politika Třetí říše uznávala „kladné křesťanství“), uběhlo dvacet let, nežli neoheathenistické hnutí začalo opět zkvétat – nyní však v nových lokalitách. Ve Spojených státech se nezávisle na sobě objevilo několik malých skupinek – takových jako Odinist Fellowship {Odinistické Bratrstvo} založené Else Christensenovou, r. 1971 (v některých směrech ovlivněné předcházejícími snahami R. Millse), Viking Brotherhood {Vikingské Bratrstvo}, založené Stephenem A. McNallenem v letech 1971-1972 a Northernway {Severní stezka}, založená Robertem a Karen Taylorovými, r. 1974. Viking Brotherhood se později proměnilo v Ásatrú Free Assembly {A.F.A., Svobodné shromáždění v Ásatrú}, první celonárodní odinistickou společnost Ameriky. V polovině 80. let A.F.A. zaniklo – vzešly z něj však dvě význačné a stále aktivní skupiny – Ásatrú Alliance {Aliance Ásatrú} a Ring of Troth {Kruh Víry} (dříve Ásatrú Folk Assembly {Lidové shromáždění v Ásatrú}). Podobné aktivity se nezávisle objevují i v Anglii – r. 1973 zakládá John Yeowell Committee for the Restoration of the Odinic Rite {Výbor pro obnovení Odinaova ritu} (později zkr. Odinic Rite) avšak v posledním čtvrtstoletí se zde rodí i množství skupin jiných. Na Islandu, v domovině staronorských ság, zakládá r. 1973 Sveinbjörn Beinteinsson (1924–1993) Ásatrúarfélag {Ásatrúarfélagið} a daří se mu též prosadit jeho právní uznání. Další menší skupinky jsou ve většině skandinávských zemích aktivní přinejmenším od 70. let. Vedle rozšiřujícího se seznamu národních odinistických organizací, existuje i množství místních nezávislých společenství a nepočítaně samostatně praktikujících.

Odinismus zůstává stále v subkultuře, ačkoliv v posledních desetiletích nabývá uznání na širším poli novopohanství a nových náboženských hnutí. Narozdíl od některých větví novopohanství, mohou odinistické skupiny uplatňovat tradicionalistický pohled a v jistých případech prosazovat i víru silně spjatou s rasou. Řada organizací prosazuje názor, že náboženství je nejvhodnější pro potomky jeho původních, dávných vyznavačů – tento přístup se zve etnický {angl. ethnic} nebo též lidovecký {angl. folkish} odinismus či Ásatrú, avšak primárně se zde nejedná o představy o tzv. bílé nadřazenosti {angl. white supremacy}. Jiné skupiny jsou vysloveně universalistické a nepřipustily by oprávněnost žádného etnického požadavku na potencionální členy. Vzdálení těmito oběma pohledům jsou však ti, kteří si vykládají náboženství jako prostředek k nadřazování rasy, nebo dokonce jako nástroj rasismu. Ve snaze odlišit se od hlavního proudu odinistických a Ásatrú skupin, se někteří rasově motivovaní vyznavači mohou označovat jako „wotanisté“ (podle rasistického ideologa Davida Lanea je jméno Wotan akronymem pro sentenci „Will Of The Aryan Nation“ {Vůle Árijského národa}). Skupiny spojované s podobně radikálními stanovisky mají své příznivce zvláště mezi vězni, bývají nestálé a neschopné dlouhodobější činnosti.

Většina mainstreamových heathenistických skupin se brání zaujímání otevřeného politického postoje a ve svém členstvu je ochotna tolerovat širokou škálu osobních věr. Mezi vyznavači běžně rozšířené liberální zásady osobní svobody bývají často nazírány jako se kryjící s postojem dávných Germánů. Většina skupin též prosazuje ekologické uvědomnění, některé

povzbuzují své členy, aby se zapojili do environmentálních aktivit, anebo pořádají kampaně proti ničení historických míst v Anglii i mimo ni. Ačkoliv je někdy toto náboženství vnímáno, jako přehnaně zdůrazňující „maskulinní“ božstva a hodnoty, současná odinistická literatura vyzdvihuje důležitost ženských božstev a tradic s nimi spojených. V posledních letech se ženy objevily dokonce i na vedoucích pozicích amerických a islandských odinistických organizací. Tento vývoj, společně s rozmanitostí společensko-politických přesvědčení vyskytujících se mezi praktikujícími, ukazuje na dlouhou životnost odinismu (Ásatrú) v postmoderním věku.

Rozšiřující literatura:

Behrisch, Heinrich Wolfgang. *Wodan, der Saxon Held und Gott*. Dresden: Hilscher, 1775. English edition: Waterbury Center, VT: Dominion, 2005.

Flowers, Stephen E. "Revival of Germanic Religions in Contemporary Anglo-American Culture." *Mankind Quarterly* XXI: 3 (1981), 279-94.

Gardell, Mattias. *Gods of the Blood*. Durham: Duke University Press, 2003.

Harvey, Graham. *Contemporary Paganism*. New York: New York University Press, 1997.

Kaplan, Jeffrey. *Radical Religion in America*. Syracuse: Syracuse University Press, 1997.

McNallen, Stephen A. *Rituals of Ásatrú*, 3 vols. Breckenridge, TX: Ásatrú Free Assembly, 1985; Payson, AZ: World Tree, 1992.

Turville-Petre, E.O.G. *Myth and Religion of the North*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1964.

Zdroj: TAYLOR, B. (ed.): *Encyclopedia of Religion and Nature*, London & New York: Continuum, 2005.

Poznámka: Komentáře & poznámky překladatele jsou uvozeny složenými závorkami, překlad převzat z blogu Čtvrtečník.